

De Dilemmamethode

Waarden in gesprek

Wat is de Dilemmamethode?

Een gestructureerde manier om situaties te bespreken waarin waarden in het onderwijs botsen. De methode vertrekt expliciet van de ervaring van betrokkenen en erkent dat meerdere legitieme waarden kunnen spelen.

Waarom inzetten in onderwijs?

- Bij hardnekkige keuzedilemma's in de school
- Wanneer waarden zoals veiligheid, autonomie en zorgzaamheid botsen
- Om collectieve praktische wijsheid in het team te ontwikkelen
- Voor complexe situaties die meer tijd nodig hebben

Voorbeeld:

Een team staat voor de uitdaging hoe ze het pauzerooster kunnen aanpassen zodat zowel de zorg voor nieuwe leerlingen als de veiligheid van de bestaande groepen gegarandeerd blijft. Sommige collega's willen strikte scheiding tussen groepen om incidenten te voorkomen, anderen willen juist meer gezamenlijke activiteiten om sociale cohesie te behouden. Het team zit klem tussen veiligheid en zorg, tussen structuur en verbinding. Door hierover samen in gesprek te gaan kan duidelijkheid ontstaan over de afwegingen en kunnen haalbare vervolgstappen worden geformuleerd.

Tijdsduur: 1,5 – 2 uur (bij complexere casus + optie follow-up 30–45 min)

Belangrijk: elke fase kan verlengd worden als het team merkt dat het meer tijd nodig heeft.

Praktische tips

Vorbereiding gespreksleider

- Minimaal 1,5 uur + optie follow-up
- Flip-over, stiften, post-its, timer, anonieme briefjes
- Zorg voor veilige sfeer, rolafspraken en duidelijke tijdsblokken

Valkuilen

- Te snel oplossingen willen → vraag: "Welke waarde verlies je nu?"
- Oordelen over elkaars waarden → focus op begrip
- Hittepunt overslaan → start altijd bij ervaring
- Te weinig tijd → plan extra sessie of verleng fase

Gebruiksmogelijkheden

- Complexe teamdilemma's
- Botsende waarden in schoolbeleid
- Intervisie met diepgang

Stappenplan (basis)

1. Introductie (10–12 min)

- Doel: reflecteren + mogelijke acties identificeren
- Methode toelichten, privacy & rolafspraken (wie spreekt wanneer)
- Benoem optie: *"Fase kan verlengd worden bij meer discussie of emoties."*

2. Casusbeschrijving (10–12 min)

- Beschrijf concreet tot het hittepunt, stop vóór uitkomst
- Schrijf maximaal 3 feitelijke zinnen, geen diagnose of oordeel

3. Dilemma formuleren (5–6 min)

- Formuleer kernconflict: *"Veiligheid (groep) vs. Zorg/Autonomie (leerling)"*
- Benoem altijd mogelijke derde weg

4. Verhelderingsvragen (15–20 min)

- Feiten en gevoelens:
 - *"Wat gebeurde er precies?"*
 - *"Wie merkte het eerst?"*
 - *"Hoe voelde je je op dat moment?"*

5. Waarden verkennen (20–25 min)

- Inventariseren:
 - *"Welke waarde drijft je voor optie A?"*
 - *"Welke waarde spreekt voor optie B?"*
- Flip-over gebruiken voor visuele weergave
- Optioneel extra tijd als veel emoties of perspectieven

6. Alternatieven zoeken (10–12 min)

- Creatieve fase:
 - *"Zijn er andere, zorgzame manieren?"*
 - *"Kunnen we een derde weg vinden?"*

7. Individuele afweging (10–12 min)

- Iedereen formuleert:
 - *"Ik kies voor..." [A/B/alternatief]*
 - *"Omwille van..." [primaire waarde]*
 - *"Dit gaat ten koste van..." [geschade waarde]*
 - *"Hoe kan ik deze schade beperken?"*
 - *"Wat heb ik nodig om dit uit te voeren?"*
- Optie: anoniem opschrijven bij machtsverschil

8. Reflectieve dialoog (20 min)

- Deel afwegingen en begrijp beweegredenen
- Focus op begrip, niet overtuigen
- Max 2 korte reacties per deelnemer voor lucht en regie

PRAKTISCH MET LEF

9. Conclusies en acties (10–12 min)

- Terugblik en vervolgstappen
- Formuleer één haalbare eerste stap (klein, binnen 5 werkdagen)

10. Afronding (5 min)

- Evaluatie:
 - "Was het zinvol?"
 - "Voelde het veilig?"

Mini-variant 45 min

Doel: in korte tijd inzicht krijgen in de kernwaarden en één haalbare actie formuleren.

Wanneer toepassen: teamoverleg, korte intervisie, ad-hoc dilemma's.

Aanpak:

1. **Casus + hittepunt** (5–7 min)
 - Kort en concreet: max 3 zinnen feiten + 1 zin gevoel
2. **Waarden verkennen** (10–12 min)
 - Focus op kernwaarden die botsen
 - Flip-over/whiteboard gebruiken voor overzicht
3. **Alternatieven bespreken** (8–10 min)
 - Brainstorm 1–2 haalbare opties
 - Focus op kleine, directe acties
4. **Individuele afweging + korte dialoog** (10 min)
 - Iedereen kiest 1 optie en licht kort toe
 - Max 1 reactie per collega voor lucht en overzicht
5. **Actie formuleren & afronden** (5–6 min)
 - Kies 1 haalbare stap die binnen 5 werkdagen uitvoerbaar is
 - Evalueer kort: "Helpt dit ons verder?"

Extra tip:

- Fases kunnen kort verlengd worden als emoties of discussie hoog oplopen.
- Deze variant laat de kern zien en geeft direct handelbare stappen zonder de volledige 1,5–2 uur te plannen.